

УДК 351.74

О. О. СЕРДЮК,

кандидат соціологічних наук, доцент, заступник завідувача науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5733-6432>;

І. О. СВЯТОКУМ,

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4374-5494>;

О. А. МОРГУНОВ,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2259-3620>

ОЦІНЮВАННЯ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ СТАНУ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ У СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Викладено проміжні результати дослідження, що проводиться з метою виявлення ставлення працівників Національної поліції до процесу її реформування, проблем, що перешкоджають його проведенню. Розглянуто результати опитування за питаннями, пов'язаними із застосуванням працівниками Національної поліції заходів примусу.

Ключові слова: Національна поліція, фізична сила, спеціальні засоби, зброя.

З метою дослідження сприйняття працівниками Національної поліції процесу реформування правоохоронної системи та виявлення проблем імплементації реформи протягом 2017 року було проведене соціологічне опитування працівників Національної поліції України у Харківській області «Актуальні проблеми реформування Національної поліції України». Всього в опитуванні взяли участь 552 працівника наступних служб:

- кримінальна поліція;
- органи досудового розслідування;
- управління превентивної діяльності;
- апарат ГУНП;
- КОРД;
- батальйон «Харків»;
- рота «Східний корпус»;
- патрульна поліція.

Враховуючи, що Законом України «Про Національну поліцію» передбачене право працівників Національної поліції застосовувати поліцейські заходи примусу [1], що пов'язано із ризиками для життя і здоров'я як громадян, так і самих працівників поліції, окремий блок індикаторів в дослідженні був присвячений проблемам застосування працівниками поліції фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї. Респондентам були поставлені наступні питання:

1. Чи є, на Вашу думку, достатнім для захисту життя та здоров'я працівника поліції рівень нормативно-правового забезпечення застосування зброї, спецзасобів та заходів фізичного впливу? (варіанти відповіді: повною мірою достатній; у цілому достатній; скоріше недостатній; зовсім недостатній).

2. Чи достатньо Ви професійно підготовлені і навчені для збереження життя та здоров'я під час виконання своїх функціональних обов'язків? (варіанти відповіді: повною мірою достатньо; у цілому достатньо; скоріше недостатньо; зовсім недостатньо).

3 Як часто у своїй службовій діяльності Ви застосовуєте наступні заходи примусу:

- фізичну силу (прийоми рукопашного бою та ін.);
- спеціальні засоби (гумовий кийок, кайданки);
- вогнепальну зброю?

(варіанти відповіді: ніколи; рідко; часто; регулярно)

4. Як часто у Вашій службовій діяльності виникають наступні ситуації, пов'язані з застосуванням фізичного впливу?

- раптовий напад (треба діяти негайно, немає часу на підготовку та аналіз ситуації);
- поступова ескалація конфлікту (є час на підготовку та аналіз ситуації);
- прибуття на існуючий конфлікт (заздалегідь проаналізована ситуація, є час на підготовку до безпосередньої участі в ситуації)

(варіанти відповіді: ніколи; рідко; часто; регулярно).

Результати опитування показують, що рівень нормативно-правового забезпечення застосування зброї, спецзасобів та заходів фізичного впливу сприймається працівниками поліції здебільшого як «скоріше недостатній» – 45,5 % працівників, обрали саме цей варіант відповіді. При цьому, 18,7 % поліцейських оцінили його як «зовсім недостатній», 27,5 % – як «у цілому достатній», і лише 8,2 % – як «повною мірою достатній».

У той же час, навіть незважаючи на переважно негативну оцінку стану нормативно-правового забезпечення застосування зброї, спецзасобів та заходів фізичного впливу, респонденти здебільшого позитивно оцінюють власний рівень підготовленості до їх застосування. Так, 52,9 % опитаних вважають, що підготовлені і навчені для збереження життя та здоров'я під час виконання своїх функціональних обов'язків «в цілому достатньо», 19,7 % – «повною мірою достатньо», 24,7 % – «скоріше недостатньо», і лише 2,7 % вважають, що підготовлені «зовсім недостатньо».

З метою порівняння оцінки рівня нормативно-правового забезпечення та рівня власної підготовки за службами, які представляють опитані працівники поліції, показники були перераховані в індексні значення (рис. 1), які коливаються від 0 до 1, де 0 – «зовсім недостатньо», 0,33 – «скоріше недостатньо», 0,66 – «у цілому достатньо» і 1 – «повною мірою достатньо». Середні показники індексів оцінки нормативно-правового забезпечення та рівня власної підготовки склали 0,41 та 0,63 відповідно.

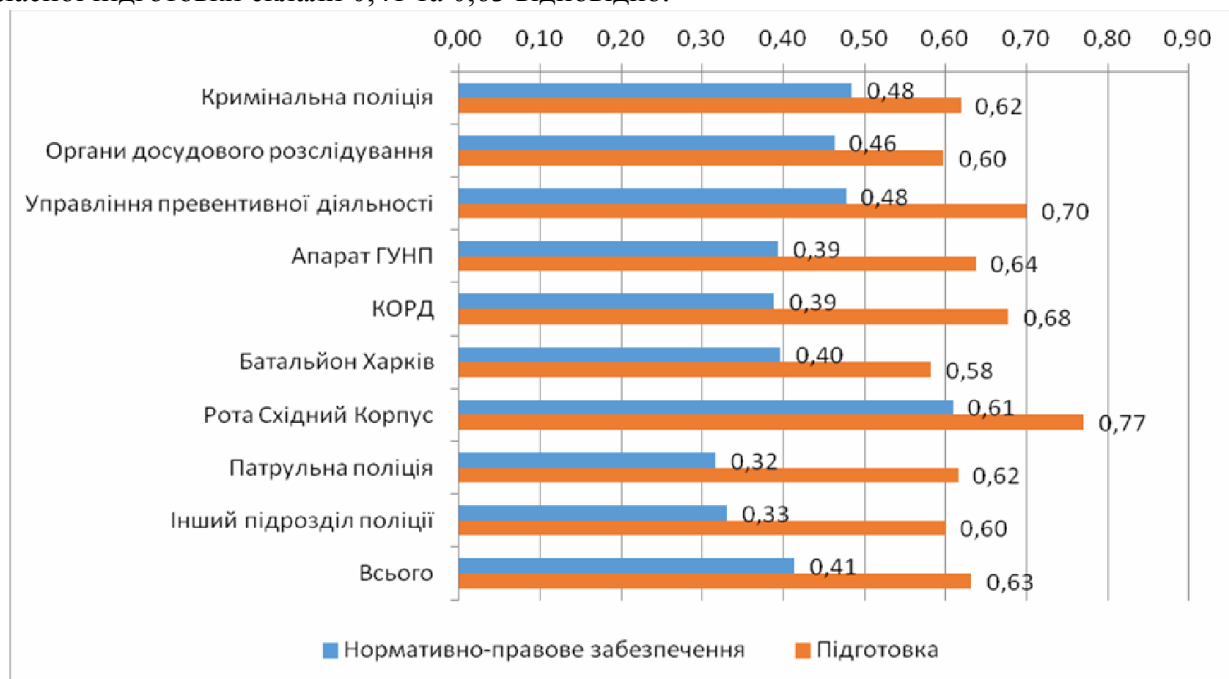

Рис. 1. Індексна оцінка достатності нормативно-правового забезпечення та рівня підготовки для захисту життя та здоров'я поліцейського за різними підрозділами. Індекс коливається від 0 – «зовсім недостатньо» до 1 – «повною мірою достатньо»

Стан нормативно-правового забезпечення застосування заходів примусу найбільш позитивно оцінюють представники роти «Східний корпус» (0,61), кримінальної поліції та управління превентивної діяльності (по 0,48), найгірше – апарату ГУНП, КОРД (по 0,39) та патрульної поліції (0,39).

Рівень власної підготовки найбільш позитивно оцінюють знову ж таки представники роти «Східний корпус» (0,77), а також представники управління превентивної діяльності (0,70) та КОРД (0,68), найгірше – представники органів досудового розслідування (0,60) та батальйону «Харків» (0,58).

Розподіл оцінки рівня нормативно-правового забезпечення та рівня підготовки для захисту життя та здоров'я поліцейського за стажем служби (рис. 2) показує, що найкраще стан нормативно-правового забезпечення оцінюють працівники зі стажем понад 20 років (0,49), найгірше – працівники зі стажем 3–5 років (0,36); натомість стан власної підготовленості найкраще оцінюють поліцейські, які пропрацювали 5–10 років (0,68), найгірше – працівники зі стажем понад 20 років. В цілому, можна вести мову про тенденцію: працівники зі стажем до 10 років краще оцінюють власну підготовку, а зі стажем понад 10 років – краще оцінюють стан нормативно-правового забезпечення.

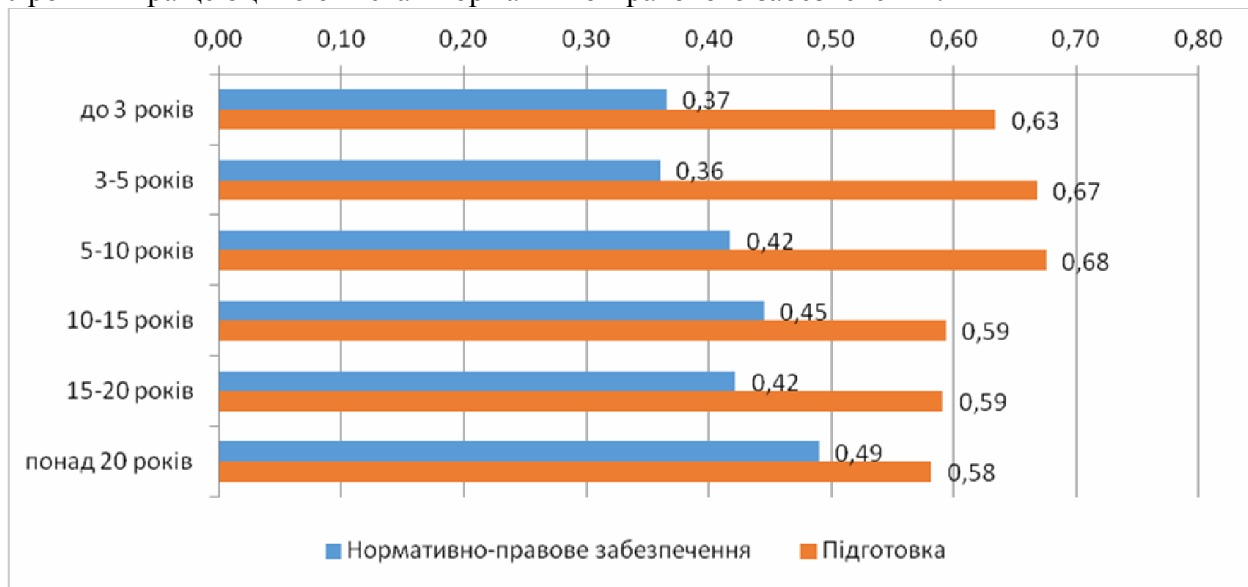

Рис. 2. Індексна оцінка достатності нормативно-правового забезпечення та рівня підготовки для захисту життя та здоров'я поліцейського за стажем служби. Індекс коливається від 0 – «зовсім недостатньо» до 1 – «повною мірою достатньо»

Результати опитування щодо частоти застосування заходів примусу наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

**Частота застосування заходів примусу працівниками поліції
(% від тих, хто відповів на питання)**

	Фізична сила	Спеціальні засоби	Вогнепальна зброя
Ніколи	32,05	37,84	88,76
Рідко	54,13	56,18	9,88
Часто	11,90	5,21	0,78
Регулярно	1,92	0,77	0,58

Результати дослідження показали, що основними заходами примусу, які застосовують поліцейські, є фізична сила та спеціальні засоби, а вогнепальна зброя застосовується надзвичайно рідко. Водночас, навіть застосування фізичної сили та спеціальних засобів характеризується працівниками поліції як відносно рідкісне явище.

З метою порівняння відповідних оцінок за службами, показники були перераховані в індексні значення (рис. 3), які коливаються від 0 до 1, де 0 – «ніколи», 0,33 – «рідко», 0,66 – «часто» і 1 – «регулярно».

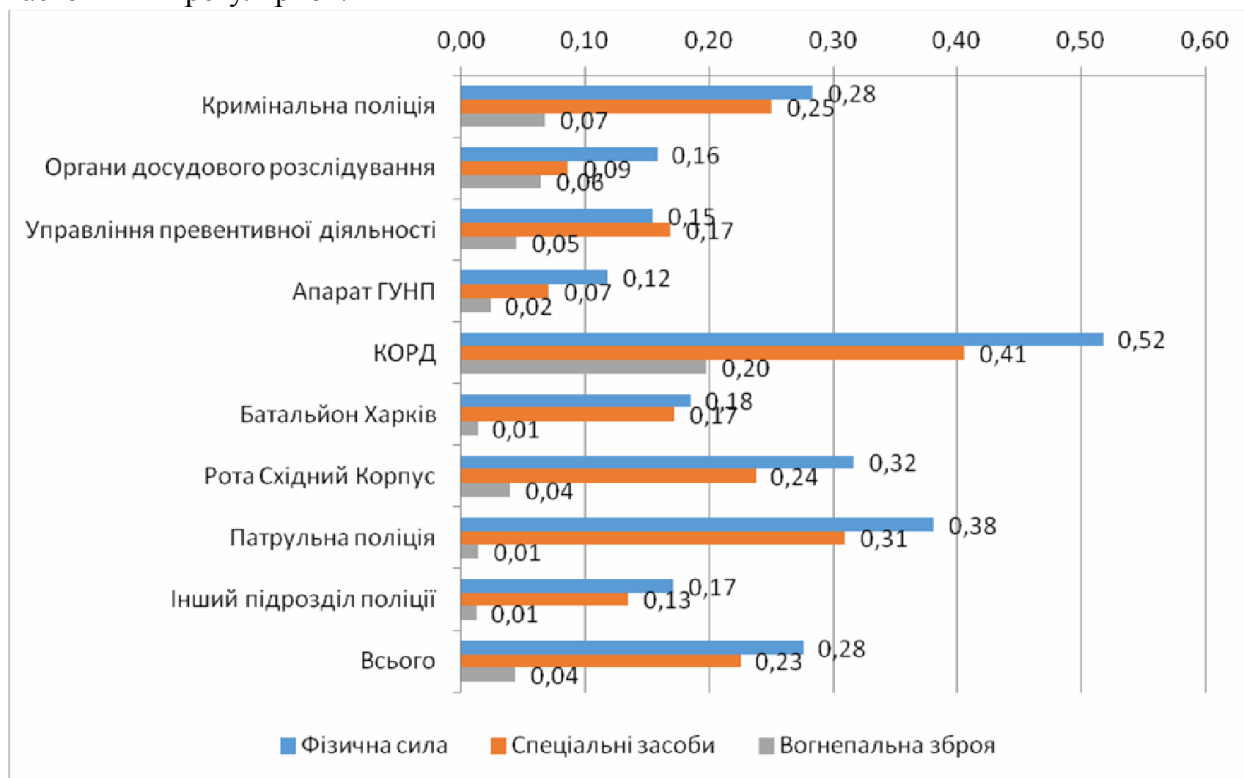

Рис. 3. Індексна оцінка частоти застосування заходів примусу за службами поліції. Індекс коливається від 0 – «ніколи» до 1 – «регулярно»

Результати показують, що найчастіше всі три заходи примусу застосовують представники КОРД (0,52, 0,41 і 0,20 відповідно). На другому місці за застосуванням фізичної сили та спеціальних засобів знаходиться патрульна поліція (0,38 та 0,31 відповідно) при тому, що індекс застосування вогнепальної зброї у цієї служби найнижчий (0,01). Натомість, відносно високий індекс застосування вогнепальної зброї демонструють кримінальна поліція (0,07) та органи досудового розслідування (0,06).

Питання щодо обставин, в яких поліцейські застосовують заходи примусу (табл. 2), показує, що раптовий напад (найбільш складний сценарій їх застосування) трапляється достатньо рідко. Натомість, найчастішою ситуацією є прибуття поліцейських на вже існуючий конфлікт, другою за поширеністю – поступова ескалація конфлікту в присутності працівника поліції.

Таблиця 2

Частота виникнення типових ситуацій застосування заходів примусу працівниками поліції (% від тих, хто відповів на питання)

	Раптовий напад	Поступова ескалація конфлікту	Прибуття на існуючий конфлікт
Ніколи	41,1	28,1	27,2
Рідко	49,6	48,6	41,6
Часто	7,3	21,5	26,2
Регулярно	1,9	1,7	5,0

З метою порівняння відповідних оцінок за службами (рис. 4), показники були перераховані в індексні значення, які коливаються від 0 до 1, де 0 – «ніколи», 0,33 – «рідко», 0,66 – «часто» і 1 – «регулярно».

Розподіл **оцінок** частоти застосування заходів примусу в конкретних ситуаціях за службами поліції показує (рис. 4), що найчастіше застосовують заходи примусу рота «Східний корпус», патрульна поліція та КОРД. Середні позиції займають кримінальна поліція, органи досудового розслідування та управління превентивної діяльності. Рідше за все – батальйон «Харків», апарат ГУНП та «інші підрозділи поліції». З раптовим нападом, найбільш складною ситуацією застосування заходів примусу, найчастіше стикаються працівники КОРД та патрульної поліції.

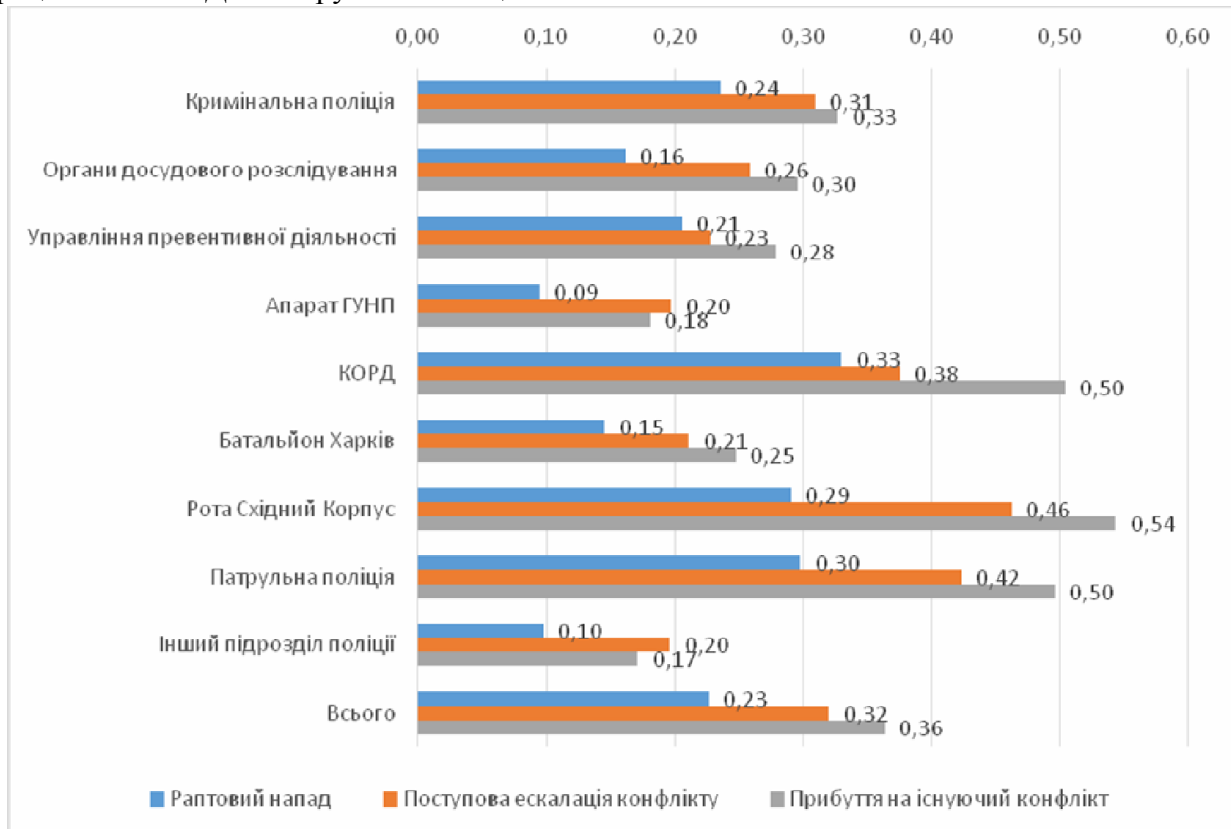

Рис. 4. Індексна оцінка частоти застосування заходів примусу в конкретних ситуаціях за службами поліції. Індекс коливається від 0 – «ніколи» до 1 – «регулярно»

Результати дослідження дозволяють зробити наступні висновки про застосування працівниками поліції заходів примусу:

1) поліцейські розглядають стан нормативно-правового забезпечення даної сфери як здебільшого недостатній для захисту власного життя та здоров'я;

2) найгірше його оцінюють представники «нових» підрозділів поліції (передусім, патрульна поліція) і, в цілому, працівники з меншим стажем роботи;

3) рівень власної підготовки працівники поліції, навпаки, оцінюють як в цілому достатній, причому більшу впевненість у своїй підготовці демонструють передусім працівники з меншим стажем роботи;

4) основними заходами примусу, які застосовують поліцейські, є фізична сила та спеціальні засоби. Вогнепальна зброя залишається для правоохоронців крайнім заходом і застосовується достатньо рідко;

5) найчастішою ситуацією застосування заходів примусу є прибуття поліцейських на вже існуючий конфлікт, другою за поширеністю – поступова ескалація конфлікту в присутності працівника поліції, а раптовий напад (найбільш складний сценарій їх застосування) трапляється дуже рідко;

б) виходячи з результатів дослідження пропонуємо при підготовці підрозділів Національної поліції особливо підрозділів патрульної поліції та кримінальної поліції, звернути більшу увагу на застосування саме заходів фізичного впливу та спеціальних засобів;

7) при моделюванні ситуативних завдань щодо застосування заходів поліцейського примусу, більшу кількість годин приділяти завданням де поліцейський прибуває на існуючий конфлікт з подальшою його ескалацією.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 63. С. 33.

Надійшла до редколегії 25.04.2018

УДК 355.531.3

Б. С. СІДЕЛЬНИКОВ,

інспектор-штурмовик 3-го відділу з проведення спеціальних операцій управління «КОРД»

АНАЛІЗ БОЙОВИХ ШИКУВАНЬ МАЛИХ ТАКТИЧНИХ ГРУП

Розглянуто та проаналізовано види шиків бойових диверсійно-розвідувальних груп, надано рекомендації щодо покращення ефективності їх дій.

Ключові слова: бойове шиківання, поліція, малі тактичні групи, ефективність, тактична задача, боєдатність.

У нашій державі з початку 2014 на сході України ведуться бойові дії. В даних діях приймають участь Національна гвардія України, Служба безпеки України та органи Національної поліції України. Вони протидіють супротивнику не тільки в прямих зіткненнях, а й у складі диверсійно-розвідувальних. Тому вкрай актуальними питаннями є вивчення видів шиківання диверсійних груп та удосконалення даних шиківання. Вивчення різновидів шиківання може призвести до зменшення втрат бійців, зробити їх роботу більш ефективною, і покращити взаємодію самих бійців між собою, а також використовувати маневри для більш ефективних і неочікуваних дій для супротивника. Як відомо, малі групи є ефективним способом ведення військових дій в умовах виконання вузького оперативного завдання. То ми вважаємо, що дана тема є дуже актуальною і необхідною для її вивчення.

До основних бойових шиківання відносяться: «Колона», «Шеренга», «В колону зо два (Змійка)», «Клин». Данні види шиківання використовуються вже дуже давно і вони є найлегшими видами шиківання. Проте до основних видів шиківання треба також віднести: «Уступ», «Лівий, правий фланг», «Алмаз», «Кільце», «Трилисник кутом вперед (назад)», «Скорпіон». Перераховані шиківання диверсійно-розвідувальних груп є більш складнішими, але більш ефективнішими. Тому для використання даних шиківання бійці повинні бути більш скоординованими між собою.

Розглядаючи данні шиківання ми визначили недоліки та переваги окремо по кожному з шиківання:

1. Колона – перевагами шиківання є: максимальний контроль флангів при переміщенні; командир підрозділу контролює всіх бійців; тому що вони знаходяться з ним на одній лінії; швидкий перехід групи при атаці з флангів; швидке переміщення групи. Недоліки шиківання: поганий контроль фронту та тилу; час, який буде витрачено на розгортання строю для відбиття атаки з фронту або тилу; передача команд командира підрозділу; передача команд з фронту до тилу і навпаки; відстань між бійцями залежно від місцевості та погодних умов; розкид групи в глибину шиківання.

2. Шеренга – переваги шиківання: контроль фронту; контроль бійців, які знаходяться з командиром на одній лінії; швидкий перехід групи при атаці з тилу. Недоліки шиківання: